

El compromís polític en l'obra teatral de Maria Aurèlia Capmany

Maria Aurèlia Capmany es va vincular al món del teatre el 1959, any que Frederic Roda li va encarregar una obra de teatre per a l'Agrupació Dramàtica de Barcelona (ADB). De l'encàrrec va sorgir *Tu i l'hipòcrita*, dirigida per Ricard Salvat. Poc després, amb aquest director d'escena van fundar, el 1960, l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual (EADAG). Des de l'Escola va realitzar un procés d'aprenentatge i de mestratge que la va conduir a ser professora, actriu, directora d'escena (una de les primeres del país, juntament amb Montserrat Julió) i, sobretot, dramaturga. Com a escriptora teatral, durant aquests anys va realitzar adaptacions, traduccions i creacions pròpies.

Per un seguit de circumstàncies, el 1968 va abandonar les tasques escèniques i l'EADAG per centrar-se quasi en exclusiva

en les seves funcions d'escriptora i dramaturga. De 1968 a 1973 va realitzar diversos guions per al teatre de cabaret, dirigits tots ells per Josep Antoni Codina, amb el nom de *Varietats*. El 1970 va redactar, amb l'ajuda de Xavier Romeu, *Preguntes i respostes sobre la vida i la mort de Francesc Layret, advocat dels obrers de Catalunya*. A més, el 1971 el Grup d'Estudis Teatral d'Horta va presentar *L'ombra de l'Escorpí*, dirigida per Josep Montanyès. Tots aquests textos van ser realitzats per encàrrec. A partir del moment que va passar a ser regidora de Cultura de l'Ajuntament de Barcelona, va anar deixant de banda la dramaturgia, però, malgrat tot, encara va tenir temps d'escriure *Un lloc entre els morts* (1980); *La vídua trapezista* (1981) i *Món, dimoni i carn* (1982).

Els seus textos teatrals es podrien dividir en tres vessants: la del teatre infantil, la del teatre de cabaret i la del teatre diguem-ne de repertori. De l'infantil en farem poc esment, si bé destaquen les diverses adaptacions de *Tirant lo Blanc*, que fins als anys vuitanta van ser prou representades.

Pel que fa al teatre de repertori, es poden distingir dos corrents, un de més existencialista i un altre d'èpic. Els seus inicis dramàtics van ser de tipus existencialista a causa de la influència dels seus models novel·lístics, com per exemple en el cas de *Tu i l'hipòcrita* (1959) o el primer muntatge presentat pels de l'EADAG, *El desert dels dies* (1960). Aquesta peça, adaptació de la seva novel·la *Ara* (1956) va ser titllada per part de la crítica d'excessivament intel·lectual i literària, però, gràcies a les seves experiències escèniques, amb els anys va anar adquirint una major versatilitat dramàtica, alhora que els seus textos s'emmotllaven millor en la dinàmica teatral i s'allunyaven dels models narratius.

En canvi, totes les obres que van de *Vent de garbí i una mica de por* (1965) fins a l'antologia *Varietat de varietats* (1975) s'inscriuen dins les normes del teatre èpic. Al llarg

d'aquests anys, les obres de Maria Aurèlia Capmany desenvolupen un procés de reflexió històrica que s'inscriu dins del Realisme històric endegat per Joaquim Molas i Josep Maria Castellet a inicis dels seixanta.

Temàticament, les creacions d'aquest període vehiculen una denúncia sobre certs mecanismes existents en les estructures socials de la Catalunya del moment, i la peça on això s'evidencia millor és *Vent de garbí i una mica de por*. Aquesta obra ve a ser una reflexió sociològica, des de tres moments històrics, sobre la manca de compromís polític per part de l'alta burgesia catalana: la Setmana Tràgica, la Guerra Civil i els anys seixanta, caracteritzats per l'esnobisme de la *Gauche Divine*. Aquest tipus de reflexió sobre la manca de compromís per part de certs estaments de la societat catalana que van permetre l'estabilitat del règim durant el franquisme es torna a repetir en un seguit d'obres com *L'ombra de l'escorpí*, de tema medieval i voluntat parabòlica (allunyat ja de qualsevol estilema brechtian), que s'estructura com una evocació sobre diversos problemes contemporanis del país. Segons comenta Guillem Jordi Graells en el pròleg al volum cinquè de les obres completes de l'escriptora, els temes que s'entrelliguen en aquesta obra són "la intolerància com aniquiladora del dret de la diferència, la pèrdua d'unes llibertats nacionals, la supeditació dels interessos personals a les necessitats col·lectives [...] fins i tot hi té cabuda, encara que de forma marginal, la seva crítica a la manera de ser i de fer de la burgesia catalana".

Com a contrapès davant la manca de compromís de l'alta burgesia, Maria Aurèlia Capmany escriu una obra-document sobre un personatge solidari amb les causes del poble: Francesc Layret. El text va ser escrit en el cinquantenari de la mort d'aquest important advocat, assassinat per pistolers pagats per la burgesia.

En definitiva, Maria Aurèlia Capmany va

Una representació de l'Escola d'Art Dramàtic Adrià Gual

Amb els companys de *Cita de Narradors* (1958): J.M. Espinàs, Jordi Sarsanedas i Manuel de Pedrolo. Hi falta Joan Perucho

establir una reflexió política sobre les mancances socials de la Catalunya dels anys seixanta i setanta a partir de la reflexió històrica sorgida del malastre de la Guerra Civil i la divisió social que va comportar. A diferència de molts coetanis seus, l'enemic no solament el cercà a l'exterior (amb els franquistes), sinó que també el buscà en les causes autòctones que van conduir al triomf d'aquells. Des d'aquest punt de vista, va criticar la passivitat de la burgesia davant la defensa de les causes més justes del país. En aquest sentit va declarar en el llibre *Els autors del teatre català (testimoni d'una marginació)*, d'Antoni Bartomeus: "Evidentment, la burgesia ha desertat moltes vegades: ja va desertar en el moment de la República, va desertar en el moment de l'actuació de la Generalitat, però sobretot va desertar absolutament en el moment de la guerra. I en parlar d'aquest tema vull fer una citació d'en Pla. [...] diu que la burgesia catalana és una mena de Hamlet que està sempre entre el ser o el no ser. Quan se sent catalana, s'oposa a Madrid, planta cara, exigeix i és regionalista; però així que els obrers se li encabriten, s'oblida de la seva catalanitat i corre a demanar ajuda a Madrid, o sigui al govern civil. [...] Hi ha una burgesia que se'n fot, de la cultura, però després hi ha una burgesia mitjana que sempre ha estat vinculada a la cultura [...] i que pel fet d'estar molt arrelada en el país també està sensibilitzada".

A diferència de molts coetanis seus, l'enemic no solament el cercà a l'exterior (amb els franquistes), sinó que també el buscà en les causes autòctones que van conduir al triomf d'aquells

D'altra banda, les seves peces de cabaret també es mantenen fidels a aquesta línia de crítica social, tot denunciant de forma satírica i irònica mancances de la societat del moment: la falta de major alliberament de la dona, l'esnobisme ridícul de certs sectors puixants de Barcelona, etc.

A part l'anàlisi temàtica, és interessant observar els mecanismes estètics que va emprar per portar a bon terme el seu missatge dramaturgic. En entrar en contacte a nivell escènic amb el moviment del teatre independent, ràpidament va adaptar les fórmules més avantguardistes del Realisme social existent fins aleshores, tècniques del teatre èpic vingut d'Alemanya i donat a conèixer a casa nostra des de l'EADAG. D'aquesta manera, va aplicar el model èpic en totes les seves vessants teatrals, des del cabaret (fet a la manera italiana i alemanya) o la peça èpica amb *Vent de garbí...* fins al teatre-document. I en les tres tendències s'ha convertit en un model a seguir, en assolir, a

nivell d'escriptura teatral, una de les cotes més altes per a la dramaturgia social catalana.

En resum, forma i contingut es donen la mà en les principals obres de l'autora. El seu compromís amb la societat, la cultura catalana (sempre reivindicada des dels seus textos) i la llengua, així com la seva posició ideològica, sempre d'esquerres, la van conduir cap al compromís polític, i d'aquí el fet de sumar-se des d'un primer moment a les files del Realisme històric i del moviment del teatre independent en uns anys en què la cultura catalana vivia una època de moltes urgències històriques.

■ XAVIER PADULLÉS
INVESTIGADOR TEATRAL

Material gràfic cedit pel Llegat Vidal-Capmany, de la Facultat de Lletres de la URV i per la Fundació Àngels Garriga, de Saifores.